

NADOBNIE (392) *av*

a *pochylone*, o oraz e *jasne* (w tym w a 14 r. błędne znakowanie).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Ładnie, przyciągająco, przyjemnie, sprawiając miłe wrażenie; *per(eleganter)*, *pulchre* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *venuste* *Calep*, *Cn*; *lacte* *Mącz*; *perbelle* *Calep*; *lepide*, *nitidiuscule*, *ornate* *Cn* [w tym z ai i part (39)] (328) : *OpecŻyw* 29; *RejPs* 78v; *RejJóz* K3; *LubPs* S3v; Miedzy nimi pánienká nadobnie vbrána *RejWiz* 39; Y fiedli pod Cypryfem nadobnie pachniącym *RejWiz* 85v, 2v, 14, 23v, 24v, 25 (30); Tęż iey [gromnicy] piołnkę co Bogu/ nadobnie śpiewaia *RejZwierz* 106v, 45v, 49v, 105, 107, 127v; *Mącz* 101b, 182d, 184d, 188a, 330c; *Prot* A4v; *GórnDworz* M4v; Doyrzyż też tego áby porządnie wliano/ nadobnie vwleczono. *RejZwierc* 108; łozeczko nadobnie włáne łtoi dla odpoczynienia twego *RejZwierc* 172v, 16 [2 r.], 18, 28v, 32v (41); *HistHel* Cv; Swieciły w gmáchach łciány nádobnie przybráne *StryjWjaz* B2, B3; *PaprPan* F3v, Bb3; *CzechEp* 21; *KochFr* 79; Pátrz/ iáko ią nadobnie naturá łtworzyłá *PudłFr* 69, 73; *Calep* 356a, 775a, 778a, [874a], 1111a; *LatHar* 66; *KlonWor* 21.

W porównaniu (1): A mam też tu łaliády nie dáleko łiebye Miefzkam z nimi w rołkofzy [...] Tak nadobnie łiadamy by w niebye Anyeli *RejWiz* 66.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie błyskać (2), być, cudzić, dośpiewać, doźrzewać, dziękować, grać, haftować, igrać (2), iść (2), jeździć (2), karmić, kłaniać się (2), kukać, mienić się, nakrapiać, obłóżyć, ochędożyć, otoczyć, pachnieć (3), pisać, piszczeć (2), podkurzyć, pogładzić, pokopać, porastać, posadzić, prząść, przesuszyć, przyłożyć, przystroić, pstrzyć, roziskrzyć, rozkwitać (2), ruszać, szosać, siać, siadać, smakować, sprawić (3), stworzyć, śpiewać (4), tkać, ubierać (3), ukować, ułożyć, uorać (2), uwlekać, włoczyć, wonieć, wschodzić, wybrać, wycierać, zagrać, zalepić, zapłonić, zazielenić się; nadobnie doźrzały, gotowy, kwitnący, pachnący, płynący (2), pokoszony [= ozdobiony kośćmi], pokryty, przybrany, rosnący, rumiany (2), ubrany, usłany, uszczepiony, uszyty, wychędożony, zakwitający.

Zwrot: »nadobnie (na-, roz-)mowić (się), rzec« [szyk zmienny] (3:1): *GliczKsiąż* F5v; *RejWiz* 85; *Mącz* 386a; Azałz łie nie łepiey z żonką/ z Vrzędniczkim/ á chocia y s pánem Woytem ráno włtawłzy nadobnie námowić *RejZwierc* 106v.

Wyrażenie: »nadobnie upstrzony« (3): By fiedzyał iáko Dzyęcioł nadobnie vpłtrzony *RejWiz* 46v, 53v, 72v.

Szereg: »nadobnie a układnie« (2): Przeto oycowye nyech [...] dzyeci łwych [...] ludzkosci vczą/ áby łie pothym vmyáły ku kóždemu łklányáć/ z káżdym łie nadobnye á vkládnnye rozmowić. *GliczKsiąż* F5v; *Mącz* 386a.

Iron. (16): Ach niełtotys miły panie Tos nadobnie łaskaw na mię Widzącz mnie tak skłopotaná łefzczéłz iáko nową raną *RejJóz* H5v; *RejWiz* 120, 140; Záprawdę łie s tych zbytów/ cudzozyemcy łmieia/ łż tak náłzy Polacy nádobnie łzáleia. *RejFig* B; O niełzczéłny Prywacie/ thyś thego nábroił/ A nadobnieś ten narod/ ták łławny przyłtroił. *RejZwierz* A5, 85v, 140 [3 r.]; Nadobnie łie nam miełza tá náłzá pátria/ Cochmy byli łub lege teraz łub gratia. *RejZwierc* 249, 28v [2 r.]; *KochFr* 10.

W porównaniu (1): O nędznejby krolestwo tho tu iego [czarta] było/ A nacźzeby dobrego mu fie przygodziło. Aby iedno źwirzętom bydłu rofkázował/ Nadobniećby by páłtuch łoby rofkószował. *RejWiz* 114v.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie ciągnąć, mieszać się, obłożyć, przystroić, rokoszować, szaleć (2), śmierdzieć, wygrać, wystrychnąć się, zakuć, zawiązać się, zbramować; nadobnie łaskaw.

Szereg: »nadobnie a gładce« (2): możefzli ty nadobnie á gładce roździerać podwáliny álbo grunthy cháłupy twey *OrzRozm* B3v, B3v.

W przen (36): Ale gdy co rozumem á boiáźnią Bożą/ Nadobnie potrzebione przed kogo położą *RejWiz* 48v, 89v; A Cnotá ią [wiarę] nadobnie/ vbrána/ witála. *RejZwierz* 113v; Tákżec my też nędznicy/ nadobnie kwitniemy *RejZwierz* 127v, 65, 68, 135v; (*marg*) Náthurá pirwíza iáko nas płáćze. (-). O nędznicy nędzni/ iam was bylá nadobnie w niewinności wálzey ná śwíat posłála *RejZwierc* 67, 16, 24, 166, 172v, [207] (9); *PaprPan* G4, R; Ten fie nadobnie vpłtrzy y zbrámuie/ Kto fie od złości s łwey cnoty hámuie. *Phil* D4.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie kwitnąć (2), odmienić, pachnąć, postać, przebłyskiwać, smakować, świecić się, ubrać się, upstrzyć (się) (3), usznurkować, zafarbować (2), zalepić, zapieczętować, zbramować (się); nadobnie postrzępiony, potrząsiony, strojny, ubrany, upstrzony.

Przysłowia: Bo y łzára fukienká kiedy w pocźciwości/ Nadobnie vmie zdobić káźdego zacności. *RejWiz* 6;

Nadobnie łtroyny/ Kto cnotą hoyny. *RejZwierc* 238v, 211v.

Zwroty: »nadobnie (o)zdobić (się), ozdobiony, ozdobny« (6:3:2): Nadobnie zacna cnotá ozdobiła włytki. *RejWiz* 99v, 6, 89; nadobnie fie piękniemi łpráwámi ozdobiwłzy/ do domu fie záłię wrocił *RejZwierc* 18; Bo naydziełz drugiego náwłzem nadobnie y łpráwámi wćciwemi ozdobionego *RejZwierc* 106v; Tákże prawdziwa cnotá á nadobnie w człeku powáźnym ná włzem ozdobiona o dáleko záwždy zacnieyła iest niżli owá vpłtrzona *RejZwierc* 136, 15, 24, 37, 54, 88v.

»nadobnie przyoblec (a. przyobłoczyć)« [o wypowiedziach] (2): *WujJud* 75v; Abowiem choćia ie nam tytułem Apołtołłkim Pánowie Duchowni nadobnie przyobleki [!]/ powiádáiąc *WujJudConf* 40v.

»cnotą się nadobnie przystroić« (1): Ale gdy fie kto cnotą nadobnie przyłtroi/ Zá káźdym łławá woła/ iż ták chodzą moi. *RejWiz* 16.

Szereg: »jasno, nadobnie« (1): By/ [smysł] włytek rołpalony/ Ogniem twym śwíętyym/ iák pochodnie/ Pałál/ z włząd ogárniony/ Záwždy iáłno/ nadobnie *GrabowSet* I2v.

a. *Dobrze, właściwie, tak jak należy (o postępowaniu ludzi) (17):* możefz temu wierzyc/ Kto fie vmie w łwych łpráwach nadobnie rozmierzyć. *RejZwierc* A; Dawa téż pokoy miedzy rozboyniki/ ktorego miedzy łobą nadobnie vżywáią gdy idą do lálá ná vłiadkę *RejZwierc* 132v; nadobnie fie ieden z drugim o dziwnych obłędnołciach y obłudnołciach łwíatá tego y námowili y náłmiali *RejZwierc* 165, 17v, 81, 105v; Nádobnie łwą młodołcią ná włytkim łzyrmuią/ A łtáteczność nád włytko nawięcey miłuią. *PaprPan* Y3, D3, Q; Iuż ále prawdę mówmy/ choćia źle dźiáłamy/ Tedy łye miedzy ludźmi nadobnie vdamy. *PudłFr* 18, 10.

W połączeniu szeregowym (1): A Gdy już około siebie wżytko nadobnie/ pomiernie/ á poćciwie poftánowifz *RejZwierc* 112.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie pohamować się, postępować, rozmierzyć, słynąć, sprawować się, szrymować, udać się, umiarkować się, zachowywać.

Zwroty: »nadobnie (po)stánowić, postanowiony« [szyk zmienny] (3:2): Ale fie ty przypátruy ludziom pocćciwym/ pomiernym/ pobożnym/ we wżzem nadobnie poftánowionym/ ktorich tám wżędj znaidziefz dofyć. *RejZwierc* 20v, 112, 112v, 168, 173v.

»nadobnie wyplewić« [o usuwaniu złych cech ludzkich] (1): Ale kiedy go [człowieka] kto nadobnie s tych łpofnych żagáwek á ze złych obyczáiw wyplewie/ iuz y pięknie fie ozdobi *RejZwierc* 148v.

b. Trafnie, w sposób przekonywający, zrozumiale; *spectate Mącz; eximie Calep; decore, praeclare, scitule Cn* [w tym: z ai i part (8)] (147) : Tu nádobnie prorok wyflawia dóbrodzieieyftwá páńfkie/ ktore człowiekowi vkazał y nániebie y ná ziemi *RejPs* 93v; *RejJóz* B3v, G3v, K2v, N5v; A ták tu nadobnie káżdego wiernego pobudza á ponuka ku chwále Bożey *LubPs* T3, I4, P, Q4 marg, S3, V5 (8); *RejWiz* 73, 73v, 75v, 76v, 109v, 129v, 143v; *RejZwierz* 82; *BibRadz Prov* 15/2, II 95d marg; *Mącz* 405a; Iáko y Ieremiafz Prorok też o tym nadobnie wfpomina. *RejAp* 134v, 109v; Iáko y tu Páweł s. nadobnie tego dokláda *RejPos* 32v, 92v, 208v, 214, 231, 261, 342v; *BiałKat* 96; *GrzegŚm* 27; Dawid fwięty tego nadobnie w piłaniu fwym dołóżył *RejZwierc* 1v; A ták álbo czytaj álbo fie wżdy częgo vcż/ [...] á rozeznoway łobie/ vpátruiąc nadobnie Czo lepfze á Czo gorłze. *RejZwierc* 23v; do do mu przyfzedłzy dziatkam álbo też fłuzkam to nadobnie rozwodzili co ieft łzkodliwego á co ieftł przyfthoynego komu *RejZwierc* 165v, 3v, 19, 51, 54v, 72 (23); *WujJud* 97v, 174v; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [21³]v, [110²]v; Bo náfz Sędzya nadobnie ná wżzem wyćwicżony *Paprpán* S3, Bb4; Aleć y to nadobnie: że ten co fię národził wedle ciáła/ prześláduie duchownego, *CzechEp* 41; *ZawJeft* 47; *Calep* 389b, 395a; Nie chwyć fię ćiebie ták łatwiey [!] łákomftwo nienáfycone/ kiedy nágiego IEzufa w fercu twym nadobnie łobie wymáluiefz. *LatHar* 259, 4, 109, 124, 200, 201 (8); *WujNT* 7.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie ćwiczyć się, dać znać, dokládać (dołóżyć) (3), dowodzić, goreć, iść, malować, náłóżyć, odpowiadać, okazać, pobudzać, połóżyć, postanawi(a)ć (3), poświadczać (3), przejednać, przełóżyć, przestrzegać, przyczynić, przypominać, przyrównywać (2), przystosować, pytać (2), radzić, rozdzielić, rozmiarkować, rozmierzyć (2), rozprawiać (3), rozsądzić (2), rozważać (2), rozwodzić (4), skłonić, służyć, spokoić, sprawić, stosować (2), umiarkować (2), upatrywać, uśpić, uweselać, używać, wspominać [o czym] wściagać, wychować, wyłóżyć (wykládać) (5), wymalować (2), wyprawić, wyrażać (wyrazić) (4), wysławiać, wystawić, wywodzić, wznawiać, zalecać, zgadzać, zmyślać, zwać; nadobnie wyćwicżony,

Zwroty: »nadobnie mówić, (od)powiedzieć, rzec« (5:4:1): O tym rofkázowaniu iéy mocy/ nádobnie Biernát fwięty mówi *OpecŻyw* 190; *RejWiz* 36v; *RejPos* 85V, 127v; NAdobnie ono ieden Philozoph powiedział *RejZwierc* 153v, 53v; *RejPosWstaw* [143⁴]; *PudłFr* 21; *LatHar* [+9]v; *WujNT* 722.

»nadobnie (na-, o-, wy)pisać« [szyk zmienny] (40): *KromRozm III* M2; *LubPs* cc4; Nadobnie Horácius rofkófz fwiátá tego Wypifał *RejWiz* 55v, 99; *BibRadz I* 116; *RejAp* 6v, 86v, 127, 173; A ták Páweł s. [...] nadobnie nápifał tymi fłowy. *RejPos* 31v; Prorok nadobnie o tym odmienieniu piłze

RejPos 32v, 32v, 44, 46, 51, 53v (21); *RejZwierc* 5, 27, 69, 126, 128v [2 r.], [276]; *WujJudConf* 153v; *RejPosWstaw* [21²]; *LatHar* ++8v.

»nadobnie (na)uczyć« [szyk zmienny] (9): Także Anáxágorás także y Sokrátēs/ Vczyli mie nadobnie *RejWiz* 85; *RejPos* 3v, 32v, 63, 139v, [219]v, [226]; *RejZwierc* 8v, 148.

Szeregi: »jawnie a nadobnie« (1): Otoż thu iáwnie á nadobnie Prorok fwięty wymálował á wyftáwił obraz kościoła Bożego *LubPs* A4v.

»nadobnie, porządnie« (1): tedy iuż ow wŕzytko nadobnie/ porządnie około fiebie poftánowi *RejZwierc* 144v.

»nadobnie a roztropnie« (2): *RejZwierc* 32; wŕzytko fię nadobnie á roftropnie ftánowi *WerKaz* 305.

»nadobnie a rozważnie« (1): A iefliże poftánowifz nadobnie á rozważnie á w ftáteczney pomierności ten wćciwy wiek fwoy/ á czożci fie sftanie? *RejZwierc* 127.

»nadobnie i (a) szyroko« (4): Ale nadobnie á fzyroko Salomon thę táiemnicę Páńfką wypifał *RejAp* 86v, 127; Iáko o tym był Páweł s. nadobnie á fzyrzey potym nápifał. *RejPos* [105]; *RejZwierc* 126.

Iron. (4): *RejWiz* 182; Witayciefz mili oŕlowie/ S Seymu pánowie Poŕlowie/ Nadobniefcie wrádzili/ Abychmy w niewoli byli. *RejZwierc* 234, 48; *KochSob* 61.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie łudzić, umieć, uradzić, wygrać.

W przen (1) : Także też tá fláchetna rola thego wćciwego narodu ludzkiego/ ieftci s przyrodzenia nadobnie fpráwiona/ y piékną pŕzenięą to ieft piéknymi cnotámi záfiana *RejZwierc* 142v.

2. *Łagodnie; blande Mącz* (27) : *OpecŻyw* 33v; *MurzHist* Nv; Bo żadnego narodu nie máfz fzkodliwŕzego/ Iedno co ták ponuro chodzi iáko pŕiego. Co fie nadobnie łasi á s tyłu włápi *RejWiz* 77v; *Mącz* 25d; Iáko oto y tu o tym ŕfyzymy czo Pan do niego wŕkázowác raczy/ a iáko go nadobnie wŕpominać raczy *RejAp* 35, 66v.

W charakterystycznych połączeniach: nadobnie łasić się, obchodzić się [z kim], przejednać, przestrzegać, pytać, wołać, wspominać.

Zwrot: »nadobnie upominać« [szyk zmienny] (17): *WróbŻoŕt* gg4v; *GroicPorz* cc3; iáko cie tu Pan nadobnie vpominać ráczy/ ábyś záuwŕdy gotow był *RejAp* 137v, 126; Y vpomina nas nadobnie tymi ŕłowy *RejPos* 47v, 6, 65v, 127v, 188, 230v (9); *RejZwierc* 42v, 91v, 166; Iáko nas ku temu nadobnie Piotr s. vpomina mowiac *RejPosWstaw* [21³]v.

Szeregi: »nadobnie a łagodnie« (1): [*Krół*] záburzenie wnétrzne w wielkies Polŕzcie nadobnie/ á łagodnie wŕkromił/ y wŕpokoił *StryjKron* 477.

»nadobnie a miłościwie« (1): Wŕpomni sobie [...] Iáko fie Pan z nim nadobnie á miłościwie w ŕzedziwości iego obchodzić raczył *RejZwierc* 124.

»nadobnie a poczciwie« (1): (*marg*) Rádá poczciwa. (–) ma nadobnie á poczciwie páná vpominać/ przywodząc mu ná pámięć pímo fwięte *RejZwierc* 42v.

»nadobnie a pokornie« (1): ále ich nadobnie á pokornie vpominać á pytać raczy/ coby też rozumieli o *Kriŕtuŕie* *RejPos* 230v.

»nadobnie, pomiernie« (1): A obchodzą fie z námi nadobnie pomiernie *RejZwierc* 246.

»nadobnie a spokojnie« (1): ftáraymyfz fie też abychmy ŕobie po tych burzkach á po tych trwogach dziwnych fwiátá tego nadobnie á ŕpokoynie odpocznyli. *RejZwierc* 115v.

3. Połączenia frazeologiczne o różnych znaczeniach (37) :

Przysłowie: Ikażona naturá á Iákomstwm náIzychtowana wIzitko záIłoniwIzy pšiná oczy śćirpi Inádnie/ á iáko ono powiedáią/ iáko naIłodfzú Iliwkę thák nadobnie poIłknie *RejZwierc* 96.

Fraza: »nadobnie przystoi [komu, czemu (17), do czego (1)]« = *godzi się, wypada* (18): Ano więcz to zacznemu nadobnie przyłtoi Patrzyć iaIno wIzem w oczy *RejJóz* E2v, C7v, I2; PAtrzay ná tę pánienkę/ kiedy Iie záplonie/ Iáko zarzá Rožána/ w południowej łtronie. Iákož Iey tá wštydliwość nadobnie przyłtoi *RejZwierz* 130v, 7, 86v, 123; A ono gdy iuz imie mowić [o dziecku] tedy Iedá co bełkocze/ á przedIię mu nadobnie przyłtoi. *RejZwierc* 32v; A to wšzytko nadobnie łtátecznemu á poIthánowionemu wiekowi przyłtoi *RejZwierc* 141; Nadobnie wšzytkim vIłádnóć przyłtoi *RejZwierc* 215v, 81, 97, 140, 140v [2 r.], 150 (11).

Zwroty: *iron.* »chodzic nadobnie jako Epikuruowie« = *prowadzić rozpustny tryb życia* (1); á IeIzcze chodzú s tymi łwowlonemi pány nadobnie iáko Epikuruowie *RejZwierc* 122v.

»nadobnie patrzyć [na kogo, na co]« = *miło jest patrzeć* (4): Bębnia/ piIzcžú/ y trąbia/ pięknie Iie kłániáią. Owa nadobnie pátrzyć *RejWiz* 181; Nadobnie patrzyć ná włpaniIe ferce *RejZwierc* 230v, 103v, 215v.

iron. »nadobnie [komu] tuszyć« = *dodawać nadziei* (1): A łpowiednik zá vchem nadobnie mu tuIży. *RejWiz* 123v.

»nadobnie się zgadzać, zgadzający się« = *pasować, odpowiadać* (11:1): *LubPs* gg2; Ták Iie s łobú wełpołek nadobnie zgadzamy *RejWiz* 66; Rokołzowłki. TV Iie fárbá s przezwiłkiem/ nadobnie zgadzáią *RejZwierz* 72v, 56v, 138v; *BibRadz* I 88d marg; *RejZwierc* 83v; iáko Iie Trádycye z Piłmem nadobnie zgadzáią. *WujJud* 42, 78v; *RejPosWstaw* 21v; *LatHar* 187; Y ták Iię ći dwá Apołtołowie nadobnie zgadzáią. *WujNT* 790.

Synonimy: **1.** *chędogo, cudnie, pięknie, wdzięcznie; a. dobrze, b. znamienicie; 2. łagodnie, łaskawie.*